

УДК 341.01

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.44>**Наталія Кирилюк,**

канд. юрид. наук,

в. о. доцента кафедри Європейського права та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**Світлана Задорожна,**

докт. юрид. наук, доцент,

доцент кафедри Європейського права та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**Альона Маник,**

канд. юрид. наук,

асистент кафедри Європейського права та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРИНЦИПУ СУВЕРЕННІЇ РІВНОСТІ ДЕРЖАВ У ПЕРІОД КЛАСИЧНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Автори статті зосередилися на дослідженні історії розвитку принципу суверенної рівності держав у класичний період.

Звернено увагу на велике значення Вестфальського миру для розвитку як міжнародного права в цілому, так і ідеї рівності держав. Принципи, що були сформульовані, стали основою міжнародних відносин на наступні півстоліття, лягли в основу багатьох фундаментальних концепцій та інститутів міжнародного права, а деякі мають актуальність і сьогодні.

Однак зазначено, що цей мир був лише проміжним етапом еволюції ідеї суверенної рівності держав. Важливим для еволюції суті принципу суверенної рівності держав було те, що в цей період проблеми рівності держав почали зачіпати у своїх працях видатні юристи XVI–XVIII століть. Самостійним напрямом доктринальних розробок того часу була ідея рівності держав. На значенні правової доктрини для становлення ідеї суверенної рівності держав неодноразово наголошувалося в науці міжнародного права. На цьому етапі розвитку міжнародно-правових відносин ідея рівності держав набуває дедалі реальнішої форми і все частіше про неї говорять у контексті міжнародного права. Одним із вчених, хто зробив великий внесок у становлення цієї концепції став «батько міжнародного права», видатний нідерландський правник Гуго Гроцій. Можна констатувати, що в міжнародно-правових поглядах Г. Гроція було відображено ті основні підходи до розуміння рівноправ'я держав, які існували в тогочасному міжнародному праві і в подальшому могли мати вплив на ідеї інших юристів-міжнародників із цього приводу, щоправда, ця теза ще потребує подальшого окремого самостійного дослідження.

Фундаментальний внесок у створення та розвиток ідеї суверенітету зробив Ж. Боден. Концепція суверенітету авторства Ж. Бодена стосувалася реалізації державою своєї влади всередині держави, а не в рамках міжнародних правовідносин. Проте ці зауваження жодною мірою не применшують значення наукових ідей Ж. Бодена. Згодом вона лягла в основу концепцій та підходів до розуміння і реалізації суверенітету як у теорії, так і в практиці міжнародного права.

Отже, в цей період було важливим, що виникла концепція державного суверенітету, що згодом стане одним із найважливіших елементів принципу суверенної рівності держав. Водночас рівноправність держав на цьому етапі не було закріплено на нормативному рівні.

Ключові слова: принцип, рівність, суверенітет, етапи становлення міжнародного права, класичний період міжнародного права, загальновизнані принципи.

Постановка проблеми. Період класичного міжнародного права став знаковим для становлення та розвитку принципу суверенної рівності держав. Більшість юристів міжнародників, які досліджували становлення та роз-

виток принципу суверенної рівності держав, сходяться на думці, що ідею рівноправ'я держав остаточно в міжнародному праві було визнано саме в цей, історичний період т. зв. Нового часу (XVI – кін. XVIII ст.).

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Досліджуючи концепцію принципу суверенної рівності в Стародавньому Світі, автор аналізує погляди різних науковців, зокрема І. Лукашука, Д. Бараташвілі, К. Манукян, О. Сіваш, В. Грабаря та інших.

Так, видатний російський юрист першої половини ХХ ст. В. Е. Грабар наголошував: «З XV ст. і до наших днів (поч. ХХ ст. – авт.), рівність держав була керівним мотивом міжнародних відносин. Воно було завоюванням нового часу і мало замінити панівне, до того, начало нерівності, чи ієрархії, держав» [1, с. 114]. У свою чергу радянський правник Д. І. Бараташвілі зазначав, що ідея рівноправ'я держав отримала міжнародно-правове визнання в XV-XVI ст. [2, с. 18]. Д. Б. Левін так само підкреслював, що в цей період було закладено основи сучасного міжнародного права, і «передусім отримав визнання принцип суверенітету і рівноправ'я держав» [3, с. 42]. На думку К. А. Манукяна, «у своєму сучасному значенні принцип рівноправ'я держав сформулювався лише в XVII ст., але в якості звичаєвої норми існував у взаємовідносинах держав протягом тисячоліть» [4, с. 16]. Нарешті М. О. Ушаков теж поділяв цю точку зору, наголошуючи: «Принцип рівності держав як рівності суверенних монархів був сформульований в XV-XVI ст. в період створення на Заході централізованих держав» [5, с. 155].

Отже, з огляду на викладене, **мета даної статті** – дослідити історію становлення та розвитку принципу суверенної рівності держав у період класичного міжнародного права.

Виклад основного матеріалу.

Період класичного міжнародного права (XVI ст. – 1919 р.).

Одним із факторів розвитку ідеї рівноправ'я держав став той факт, що саме в цей час було сформульовано теоретичні засади суверенітету як правової категорії. Це було необхідністю, що, у свою чергу, була зумовлена фактичними обставинами. Як зазначає Г. В. Федущак-Паславська, «суспільно-політичні обставини, що склалися в Європі у XVI ст., сприяли появі ідеї суверенітету державної влади» [6, с. 8].

Насамперед на таке активне визнання ідеї рівноправ'я держав як принципу побудови міжнародних правовідносин вплинули історичні події того часу. Так, на думку Д. І. Бараташвілі, надзвичайно важливу роль у формуванні принципу суверенної рівності держав в цей період відіграв Вестфальський мир 1648 р. Він вказує, що хоча положенням Мюнстерського та Оснабрюк-

ського договорів і не було прямо закріплено ідею рівноправ'я держав, але в них містилося посилання на вищезгаданий принцип «*par in parem non habet imperium*» (рівний над рівним влади немає), який закріплював рівність не самих держав, а власне монархів, які в той час ототожнювалися з державами [2, с. 18].

На значенні Вестфальського миру для розвитку ідеї державного суверенітету та рівноправ'я держав вказує і сучасна українська дослідниця О. М. Сіваш. З її точки зору, «Вестфальський мир 1648 р., зафіксувавши принцип суверенітету держав, закріпив принцип політичної рівноваги. Цей принцип, не зачіпаючи абсолютного суверенітету (і права на війну, що вважалося суверенним правом держави), давав змогу зберегти хитку стабільність» [7, с. 9].

На нашу думку, варто погодитися з думкою вчених про високе значення Вестфальського миру для розвитку як міжнародного права в цілому, так й ідеї рівноправ'я держав зокрема. Принципи, які були в ньому сформульовані, стали основою для міжнародних правовідносин на наступні півтора сторіччя, лягли в основу багатьох фундаментальних концепцій та інститутів у міжнародному праві, а деякі з них зберігають актуальність і досі.

Водночас вважаємо, що не слід надто переоцінювати важливість цієї події для становлення і розвитку принципу суверенної рівності держав. Це пов'язане, зокрема, з тим, що і після укладення Вестфальського миру мова йшла швидше про рівноправ'я монархів, аніж про рівноправ'я держав. Тому варто підкреслити, що, попри все своє значення, цей мир був лише проміжним етапом для еволюції ідеї суверенної рівності держав.

Важливим для еволюції змісту принципу суверенної рівності держав було те, що в цей період проблеми рівноправ'я держав починають торкатися у своїх працях видатні правники XVI – XVIII ст., зокрема ті, що представляли природно-правовий напрям юридичної науки. У науці міжнародного права підкреслюють той вплив, який справив природно-правовий напрям права на формування ідеї норм *jus cogens*, до яких належать і основні принципи міжнародного права в цілому. Наприклад, радянський вчений Л. М. Шестаков вказував: «Існує тенденція пояснювати особливий характер імперативних норм їх природно-правовим характером» [8, с. 69].

Серед представників цього напрямку, які торкалися безпосередньо проблеми рівності держав в міжнародному праві, варто відзначити Е. де Ваттеля, Г. Гроція, Ж. Бодена, Й. Вольфа, С. Пуффендорфа, Х. Томазіуса тощо.

Особливе місце в цьому переліку займає ім'я французького правника Ж. Бодена, який став автором концепції «суверенітет», що є основоположним елементом принципу суверенної рівності держав [9].

Визнаючи фундаментальний вклад Ж. Бодена у створення та розвиток ідеї суверенітету та його правової концепції, видається необхідним зробити певні зауваження. Крім того, концепція «суверенітету» авторства Ж. Бодена стосувалася реалізації державою своєї влади всередині держави, а не в рамках міжнародних правовідносин. Проте ці зауваження жодною мірою не применшують значення наукових ідей Ж. Бодена. Згодом вона лягла в основу концепцій та підходів до розуміння і реалізації суверенітету як у теорії, так і в практиці міжнародного права.

Самостійним напрямом доктринальних розробок того часу була ідея рівності держав. На значенні правової доктрини для становлення ідеї суверенної рівності держав неодноразово наголошувалося в науці міжнародного права. Так, М. Шо вказує: «В багатьох відношеннях ця доктрина (суверенної рівності. – прим. авт.) завдячує своїм началам природно-правовому вченню. Оскільки рівність розглядалася як властивість людини і, таким чином, у філософському контексті була присвоєна і державі, вчені природно-правового напрямку розглядали рівність як природну ознаку держав» [10, с. 215].

Одним із вчених, хто зробив великий внесок у становлення цієї концепції, став «батько міжнародного права», видатний нідерландський правник Гуго Гроцій. Проте в науці міжнародного права ведуться активні дискусії стосовно ролі Гуго Гроція в доктринальному розвитку ідеї рівності держав. Одні вчені (напр., П.Дж. Бейкер [11, с. 6], Е. ван Богерт [12, с. 85]) підкреслюють роль вченого в розвитку доктрини рівності держав, натомість інші (напр., Е.Д. Дікінсон) стверджують, що Г. Гроцій взагалі не розглядав цю доктрину [13, с. 34-67].

Компромісну думку з цього приводу висловлював радянський науковець Д. І. Бараташвілі. З його точки зору, хоча й Г. Гроцій у своїх працях спеціально і не розглядає доктрину рівності, але виходить із неї у своїх судженнях [2, с. 22]. Справді, у його працях містилися відсилання до ідей рівності держав. Наприклад, у своїй найвідомішій праці «Про право війни і миру», визначаючи право, він розділяє його на «право володарювання» та «право рівності» [14, с. 69]. Згодом, ведучи мову про справедливість, Гроцій писав, що «один із видів справедливості полягає у відносинах між рівними», які він власне і називає «правом рівності» [14, с. 69].

Однак, на нашу думку, незалежно від того, наскільки велику увагу приділяв Г. Гроцій ідеї рівності держав, не варто і не можна стверджувати, що його міжнародно-правові погляди лягли в основу сучасного принципу суверенної рівності держав. Тодішня теорія і практика міжнародного права значно відрізнялися від сучасних, і, відповідно, тодішні норми, принципи та інститути значною мірою ідеологічно відрізнялися від сучасних. Саме тому ми вважаємо, що можна констатувати, що в міжнародно-правових поглядах Г. Гроція було відображено ті основні підходи до розуміння рівноправ'я держав, які існували в тогочасному міжнародному праві і в подальшому могли мати вплив на ідеї інших юристів-міжнародників із цього приводу, що, правда, ця теза ще потребує подальшого окремого самостійного дослідження.

Є й протилежна думка щодо того, хто вперше сформулював ідею рівноправ'я держав в її протосучасному розумінні в правовій доктрині. Як вказував Д. І. Бараташвілі, багато представників доктрини міжнародного права вважають, що першим, хто представив доктрину рівності держав у міжнародно-правових працях, був видатний німецький юрист С. Пуффендорф [2, с. 22]. Цей вчений був прихильником природно-правових теорій і, відповідно, вважав, що оскільки всі люди є рівні, то й міжнародні актори повинні теж бути рівними [15, с. 330-345]. Згодом ідея рівноправ'я держав отримала свій подальший розвиток в ідеях послідовників С. Пуффендорфа, зокрема Х. Томазіуса, Й. Вольфа, Е. де Ваттеля та інших.

З цих вчених окремо варто зупинитися на поглядах щодо рівності держав видатного швейцарського правника Е. де Ваттеля. Так, у своїй праці «Право народів» (1758 р.) він продовжував розвивати природно-правові підходи до розуміння змісту доктрини рівності держав, запропоновані С. Пуффендорфом. У цій праці ідеї рівності держав було присвячено два окремі невеликі параграфи у вступному розділі «Попередні зауваження» [16, с. 31-32].

Зокрема, проводячи аналогії з міжлюдськими відносинами, він вказував, що, попри застосування будь-яких критеріїв, держави, як і люди, наділені однаковими правами та обов'язками і тому «сила чи слабкість у цьому випадку не мають жодного значення. Карлик є такою-ж людиною як і велетень. Маленька республіка є такою-ж суверенною державою, як і наймогутніше королівство» [16, с. 31-32]. Як логічний висновок із цього, вчений стверджував, що наслідком такої рівності є таке правило: «те, що дозво-

лено одній нації, дозволено також і будь-якій іншій, а недозволене одній, також недозволене й іншій» [16, с. 32].

Праці Е. де Ваттеля мали основоположне значення для подальшого розвитку ідеї суверенної рівності держав. Деякі вчені, зокрема Дж. Е. Коен, вважають, що ідея рівності держав була запропонована саме Е. де Ваттелем [17, с. 924]. На нашу думку, такі міжнародно-правові концепції навряд чи мають одного автора, і видається недоцільним приписувати їх авторство якомусь конкретному вченому, проте це однозначно є свідченням значення наукової діяльності цього вченого для становлення та розвитку принципу суверенної рівності держави.

У XVIII ст. в практиці міжнародних правовідносин ідеї рівноправ'я держав продовжують застосовуватися в тому вигляді, в якому вони були сформульовані у Вестфальському мирі 1648 р. Як зазначає О.М. Сіваш, «у XVIII ст. міжнародні відносини абсолютистських держав будувались на взаємному визнанні політичної незалежності» [7, с. 9].

Багато вчених, зокрема українських, російських і радянських (напр., Д. І. Бараташвілі, В. Е. Грабар, Г. В. Ігнатенко, Є. О. Коровін, О. М. Сіваш тощо), наступною віхою подією в процесі еволюції принципу суверенної рівності держав називали Велику Французьку революцію 1789-1794 рр. Так, В. Е. Грабар підкреслював, що Французька революція надала ідеї рівності «нову, демократичну санкцію, перенісши свій лозунг свободи і рівності зі сфери внутрішніх відносин на відносини зовнішні, міжнародні» [1, с. 2].

Іншим, надзвичайно важливим наслідком Французької революції стало те, що саме з того часу можна вести мову не про «рівноправ'я монархів», а саме про «рівноправ'я держав». Як підкреслює О.М. Сіваш, «завдяки ідеям Французької революції формується уявлення про державу як про особу, відмінну від особи монарха» [7, с. 9].

Інституційним механізмом реалізації такого підходу щодо запобігання новим революційним подіям і гарантування дотримання династичних прав став Священний Союз – політичне об'єднання європейських монархічних держав, що мало на меті протидію революційним процесам, збереження під гаслом «легітимності» політичних режимів у країнах Європи та кордонів між ними, які були визначені Віденським конгресом 1814–1815 рр. [18, с. 144]. Ключову роль у Союзі відігравали Австрія, Пруссія і Росія, і задля досягнення цілей цього об'єднання, з порушенням ідей невтручання та рівноправ'я держав, вони здій-

снили збройні контрреволюційні інтервенції, зокрема, у Неаполь (1820 р.), П'ємонт (1821 р.), Іспанію (1823 р.) тощо. У науці міжнародного права дають критичну оцінку таким діям Союзу крізь призму суверенітету й рівноправ'я держав. Так, О.М. Сіваш зазначає: «Політика інтервенцій стала запереченням принципів незалежності й рівності держав» [7, с. 10].

Проте ця діяльність Священного Союзу не досягла успіху. Із середини XIX ст., після т. зв. «Весни народів» принцип рівноправ'я держав все впевненіше починає застосовуватися у міждержавних відносинах. Згодом його провідну роль було підтверджено також на Паризькому конгресі 1856 р. та Берлінському конгресі 1878 р. Крім того, у 1896 р. у резолюції Всезагального конгресу миру в Будапешті було констатовано, що всі нації є «рівними та суверенними» [19, с. 242].

Водночас багато вчених наголошують, що тривалий час ідея рівноправ'я держав, навіть після початку її активного застосування в міжнародному праві в період, що розглядається, тривалий час мала один суттєве обмеження: вона не поширювалася на всі, без винятку, держави, які брали участь у міжнародному спілкуванні. Зокрема, часто виключалося застосування цієї ідеї спочатку до нехристиянських (зокрема, мусульманських) держав, а згодом до «нецивілізованих» держав та народів, тих, що перебували на нижчому ступені суспільно-політичного розвитку.

Російський юрист міжнародник Т. Капустін ще в середині XIX ст., розглядаючи питання просторової сфери дії міжнародного права писав: «Тільки християнські держави та їхні колонії належать до сфери міжнародних відносин» [20, с. 41]. Так, Д. І. Бараташвілі зазначав, що в цей період «міжнародне право виключало зі сфери свого регулювання відносини з «нехристиянськими» державами і народами. Суб'єктами міжнародного права вважались лише держави християнського віросповідання» [2, с. 19]. Німецький правник Е. Зауер зазначав, що «з принципу суверенної рівності виключаються напівцивілізовані, тобто частково суверенні, держави, які за своїм правовим положенням недалеко від держав, що перебувають під сюзеренітетом чи протекторатом» [21, с. 133]. Безумовно, це було грубим порушенням рівності держав і свідченням її недосконалості на цьому етапі розвитку міжнародних правовідносин.

Висновки

Таким чином, на цьому етапі розвитку міжнародних правовідносин ідея рівності держав набуває все більш реальних обрисів і про неї все частіше говорять у контек-

сті міжнародного права. Важливим також стало те, що саме в цей період з'являється концепція суверенітету держави, яка згодом стане одним із невід'ємних елементів принципу суверенної рівності держав. Водночас рівність держав на цьому етапі так і не було закріплено на нормативному рівні.

Велика Французька революція 1789–1799 р. та наполеонівські війни, які стали її прямим наслідком, завершилися Віденським конгресом 1814–1815 рр. У його ході та за його наслідками було прийнято цілу низку рішень, які суттєво вплинули на подальший розвиток теорії і практики міжнародного права, зокрема і принципу суверенної рівності держав.

Якщо говорити про характер впливу Віденського конгресу на еволюцію принципу суверенної рівності держав, то можна констатувати, що до певної міри це був крок назад для реалізації ідеї рівноправ'я держав. Провідні держави спробували створити такі механізми, які б дозволяли запобігати новим революційним подіям і гарантувати дотримання династичних прав навіть шляхом втручання у внутрішні справи інших держав і, відповідно, ціною порушення їхнього рівноправ'я.

Список використаних джерел:

1. Грабарь В.Э. Начало равенства государств в современном международном праве. *Известия Министерства иностранных дел.* 1912. № 1. С. 195-238.
2. Бараташвили Д.И. Принцип суверенного равенства государств в международном праве / отв. ред.: Ушаков Н.А. Москва: Наука, 1978. 118 с.
3. Левин Д.Б. История международного права. Москва: Изд-во ИМО, 1962. 136 с.
4. Манукян К.А. Принцип равноправия государств в международном праве / ред.: Есяян А.А. Ереван: Изд-во Ереван. ун-та, 1975. 201 с.
5. Ушаков Н.А. Суверенитет в современном международном праве. Москва: Изд-во ИМО, 1963. 271 с.
6. Федущак-Паславська Г.М. Політико-правова ідея суверенітету державної влади та її реалізація в державотворенні України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2000. 18 с.
7. Сіваш О.М. Розвиток українськими і російськими юристами-міжнародниками вчення про державний суверенітет (XVIII – початок XX ст.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харків, 2010. 19 с.
8. Шестаков Л.Н. Императивные нормы в системе современного международного права. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1981. 120 с.
9. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 1: А – Г / редкол.: Ю.С. Шемшученко (гол. ред.) та ін. Київ: «Українська енциклопедія», 1998.
10. Shaw M.N. International law: 6th edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 1542 p.
11. Baker P.J. The Doctrine of Legal Equality of States. *British Yearbook of International Law.* 1923-1924. № 1. P. 1-21.
12. Bogaert van E.R.C. Considerations sur la theorie de l'egalite des Etats. *Revue generale de droit international public.* 1955. № 1. P. 85-98.
13. Dickinson E.D. The Equality of States in International Law. Cambridge: Harvard University Press; London: Humphrey Milford, Oxford University Press, 1920. 424 p.
14. Гроций Г. О праве войны и мира. Три книги, в которых объясняется естественное право и право народов, а также принципы публичного права / перевод с латинского; под общ. ред.: Крылов С.Б. Москва: Юрид. лит., 1956.
15. Puffendorf von S. De Jurae Naturae Gentium, Libre Octo. V. 2: The translation of the edition of 1688. S. v. Puffendorf. Translation by C.H. Oldfather and W.A. Oldfather. Oxford, The Clarendon Press; London, H. Milford. 1465 p.
16. Ваттель де Э. Право народов или принципы естественного права, применяемые к поведению и делам наций и суверенов / пер. с фр. В.Н. Дурденевского, Ф.А. Кублицкого, Э.М. Фабрикова. Москва: Госюриздат, 1960. 719 с.
17. Cohan J.A. Sovereignty in the postsovereign world. *Florida Journal of International Law.* 2006. Vol. 18. P. 908-961.
18. Жолковський К.Є. Священний Союз. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 2003. Т. 5: П. 446 с.
19. Корецкий В.М. Избранные труды: в 2-х кн. / редкол. В.Н. Денисов (гл. ред.) и др. Киев: «Наукова думка», 1989. С. 242.
20. Капустин М. Обзорение предметов международного права. Вып. 2: [Отд.] II-VI. – 1856; Вып. 3: [Отд.] VII-X. 1856; Вып. 4: Консулы. Тракаты. Вып. 2-4. Москва: Унив. тип., 1856. 368 с.
21. Sauer E. Grundlehre des Volkerrechts. Köln: B. Pick, 1948. 480 S.

Nataliia Kyryliuk, Svitlana Zadorozhna, Alona Manyk. The history of the development of the principle of sovereign equality of states during the classical international law

The authors of this article has focused on the study of the history of development of the principle of sovereign equality of states in the classical period.

The authors draws attention to the high importance of the Peace of Westphalia for the development of both international law as a whole and the idea of equality of states. The principles have been formulated, became the basis for international relations for the next half century, formed the basis of many fundamental concepts and institutions of international law, and some have continuing relevance today. However, the author notes that this peace was only an intermediate stage for the evolution of the idea of sovereign equality of states. Important for the evolution of the substance of the principle of sovereign equality of states was that during

this period, the problems of equality of states began to be touched in their writings by prominent lawyers of the XVI-XVIII centuries, in particular those who represented the natural law field of legal science. At this stage of the development of international legal relations, the idea of the equality of states is gaining more and more real shape and is increasingly talked about in the context of international law. One of the scientists who made a great contribution to the development of this concept became the «father of international law», the outstanding Dutch lawyer Hugh Grotius. It can only be stated that the international legal views of G. Grotius reflected the basic approaches to the understanding of the equality of States that existed in the international law and that they may have influenced the ideas of other jurists in the future.

J. Boden made a fundamental contribution to the creation and development of the idea of sovereignty. The concept of «sovereignty» authorship of J. Boden concerned the realization by the state of its power within the state, not within the framework of international legal relations. However, these observations do not in any way diminish the importance of the scientific ideas of J. Boden. It has since formed the basis of concepts and approaches to the understanding and exercise of sovereignty both in theory and in the practice of international law.

It was also important during this period that the concept of state sovereignty emerged, which would later become one of the essential elements of the principle of sovereign equality of states. At the same time, the equality of states at this stage has not been enshrined in the normative level.

Key words: principle, equality, sovereignty, stages of formation of international law, classical period of international law, generally accepted principles.